

SZENCI MOLNÁR ALBERT KÖNYVTÁRÁNAK
KÉT KÖTETE NÉMETÚJVÁRON

Szenci Molnár Albert könyvtáráról viszonylag igen kevés adat áll rendelkezésre. Összefoglaló kép erről egyáltalában nincs. Az eddigi értesülések alapján biztosan csak azt lehet tudni, hogy a fennmaradt könyvek igen szétszóródtak. A sokat vándorló Szenci Molnár könyvtárának darabjai közül többet erdélyi gyűjtemények őriznek. Herepei János tudósítása szerint a kolozsvári református kollégiumban,¹ de Segesvárra is jutott belőlük. Őriz még ilyen könyvet Budapesten az Országos Széchényi Könyvtár, de a legutóbbi időben Sárospatakon és Hódmezővásárhelyen is került elő néhány közülük.

Ezek után talán nem érdektelen szemügyre venni a németújvári ferencesek kolostorában levő gyűjteményt, amely a magyarországi könyvtártörténet szempontjából amúgyis az egyik legbecsesebb. A 18. század végével bezárólag ma itt 3485 kötetben 5450 mű található, amelynek legrégebb és így legfontosabb része a Batthyány-családtól származik. Ők voltak e vidék urai több évszázadon át. A könyvtár számára kimagasló jelentőségű volt III. Boldizsár (1543—1590), aki művelt humanista és buzgó protestáns volt. Fia, II. Ferenc (1577—1625) mindkét vonatkozásban igyekezett apja nyomdokain haladni. Az ő utóda, I. Ádám (1610—1659) azonban áttért a katolikus hitre, és Németújvárot a ferenceseknek kolostort is alapított, ahová 1648 és 1661 között a családi könyvtár jelentős része átkerült.

E gyűjtemény történetét legutóbb P. Theodor Tabernigg, a kelet-ausztriai ferences rendtartomány könyvtárosa foglalta össze. Az ő részletes feltáró munkájának köszöhető, hogy ma a könyvek bejegyzéseinek gondos és szakszerű feltárásával az egykori tulajdonosokról is pontos áttekintéssel rendelkezünk. Ezek sorában kiemelkedő természetesen az a 330 kötet, amelyben Batthyány Boldizsár neve olvasható. A magyar irodalom és egyháztörténet szempontjából azonban ugyancsak igen jelentős Beythe Istvánnak és két fiának, Andrásnak és Imrének könyvgyűjteménye. 182 kötet viseli Istvánnak (részben fiaival együtt), 152 Andrásnak (részben Imrével együtt) és négy pedig egyedül Imrének nevét. Összesen tehát nem kevesebb, mint 338 kötet maradt fenn névbejegyzéssel a mai németújvári könyvtárban a Beythe-családtól, nyilván a Batthyányak közvetítésével. E két, hazai mércével mérve a 16. század végéről rendkívüli könyvgyűjteményen kívül számos ismert és kevésbé ismert személy névbejegyzésével ellátott kötetet tartanak számon Németújváron. Ezek közül most csupán Szenci Molnár Albertet emeljük ki.

A németújvári gyűjtemény 4/97 jelzetű kötetének címlapján alul a következő bejegyzés olvasható: „Alberti Molnar 1612 Marpurgi”, míg a 4/52 jelzetűnél ugyanitt az „Alberti Molnar ex donatione generosi Dñi Przechi Liber. ab Hoddegou 1610

¹ Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. III. köt. Bp.—Szeged 1971, 257. l.

² Biblos (Wien) 1972, 167—175. l.

(?)...(?).” Miután mindkét esetben kétségtelenül Szenci Molnár Albertről van szó, érdemes a két könyvet és annak bejegyzéseit gondosabb vizsgálat alá venni.

Az első kötet három nyomtatványt tartalmaz:

1. Aussführliche und in Gottes Wort wolgründte Glaubensbekänntnuss der evangelischen Kirchen im Königreich Böhmen (1575). Ins Deutsch übertragen von Heinrich Kurtzbach. Amberg 1611 [Johann Schönfeld]. [24]+87 l.
2. Christlich und in Gottes Wort wolgründtes Glaubensbekänntnuss der verfolgten Evangelischen Kirchen in und ausser Hispanien. Darwider der Böpstlichen Ketzermeyster tyrannischen Hispanische Inquisition geübet. Amberg 1611 Johann Schönfeld. [8]+63 l.
3. Blarer, Ambrosius: Der geistlich schatz Christlicher Vorbereitung unnd gläubigs Trost wider Tod und Sterben ... Zürich 1612 Johann Rudolf Wolff. [12]+130+ +[2] l.

A nyolcadrét alakú könyv papírtábláit egy latin nyelvű beszédeket tartalmazó hártya kódexlevél borítja.

A másik (4/52 jelzetű) kötet ugyancsak nyolcadrét alakú és ugyancsak hártya kódexlevélből álló borítása már felismerhetetlenségig lekopott. Tartalma egyetlen nyomtatvány: Benedictus, Laurentius: Grammaticae Bohemicae ad leges naturalis methodi conformatae & notis numerisque illustratae ac distinctae libri duo. Praegae 1603 ex officina Othmariana. [8]+96+[2] lev. +1 t. E kötet címlapján a már említett Molnár-féle bejegyzésen kívül a közepén a „Conventus Nemetuj[variensis] 1661”, belső kötéstáblájában pedig a „Sum Przechii Liberi Baronis ab Hoddiegeva 4. April, Anno 1610.” szövegű beírás olvasható.

Ezek szerint Szenci Molnár a kötetet ifj. Přeč z Hodějova-tól kapta 1610-ben ajándékba. Ennek pontos ideje az erre vonatkozó bejegyzés kopott volta miatt sajnos olvashatatlan. Az 1610-ben Hanauban kiadott „Novae Grammaticae Ungaricae Libri Duo”-ban az olvasóhoz címzett írásában — mint erre figyelmemet Vásárhelyi Judit felhívni szíves volt — Szenci Molnár több sornyi idézetet közöl Benedictus e művének előszavából. Ez megerősíteni látszik, hogy e cseh nyelvteni könyvnek ez a ma Nemetújvárott őrzött példánya ez évben már az ő birtokában volt. A kötetet 1610. április 4-én kapta Přeč z Hodějova a szerzőtől, a Nyitra megyei Nádaséren (Nedožery—Nudožery) született Laurentius Benedictus-tól.³ Ez volt az a nap, amelyen az irodalompartoló idősebb Přeč z Hodějova meghalt. Ez alkalomra öt szerző verseiből álló gyűjtemény készült, amely Prágában Jonata Bohutský nyomdájában jelent meg. Az első gyászkölteményt az elhunyt egyik fia, ifj. Přeč z Hodějova írta, a harmadikat Johannes Filicki, míg az ötödiket Laurentius Benedictus.⁴

A ma Nemetújvárott őrzött kötetet tehát apja halála alkalmával kapta a szerzőtől a fiatal cseh főnemes. Az ő és három fivérének (Adam, Buhuslav és Smil) nevelőtanára németországi tanulmányaik során a fentebb már említett Johannes Filicki volt. Róluk Szenci Molnár naplójában 1608. október 6-i dátummal olvasható, amikor is Marburgban találkozott valamennyiökkel.⁵ Azonban kapcsolata a Hodějova fivérekkal régebbi keletű volt, hiszen Bohuslav 1607. augusztus 23-án írt neki Siegen-

³ A nyomtatványt a hazai szakirodalom RMK. III. 1003. sz., míg a „Knihopis českých a slovenských tisků... Díl II. Část II.” (Praha 1941) 1062. sz. alatt tartja nyilván.

⁴ Enchiridion renatae poesis Latinae in Bohemiae et Moraviae cultae. II. Praegae 1966, 312. l.

⁵ Szenci Molnár Albert naplója, levelezése és irományai. Kiadta Dézsi Lajos. Budapest 1898, 49—50. l.

4152 11550
Grammaticæ
BOHEMICÆ,
AD LEGES NATU-
ralis Methodi Conformata,
& Notis numericis illustrata ac distincta,

LIBRI DVO.

Autore

M. LAURENTIO BENE-
dicto Nudozierino, Scholæ
Teyto-Brodensis Rectore.

Comenius Nemo 17.

PRAGÆ

Ex officina OTH-
MARIANA.

Anno D. cl. l. CIII.

*Alberti Molnari
Generali Dni Præfati Lib.
ab Hoddegen*

Ausführliche / vnd in Gottes
Wort wolgründete

7539
Glaubensbekänntnuß / 4/97-1
Der Evangelii-
schen Kirchen im Königs-
reich Böhmen.

Vor dem Allerdurchleuchtigsten /
Großmächtigsten vnd Unüberwind-
lichen Römischen Kayser, als Kö-
nig in Böhmen /
Rudolpho dem II. etc.

Darauff ihnen der Majestatbrieff allergnädigst
ertheilt / vnd in demselben die Reli-
gion freygestellt worden.
Psalm 119. v. 46.

Ich rede von deinen Zeugnissen für Königs-
gen / vnd schäme mich nicht.
Vnd habe lust an deinen Gebotten / vnd sind
mir lieb.

Amberg.

Im Jahr / M DC XL

Alberti Molnari 1612 Marburgi.

ből, míg a németújvári kötetet ajándékozó ifj. Přečh ugyan innen 1608. január 2-án és augusztus 1-én tájékoztatta Szenci Molnárt maga és testvérei egészségi állapotáról.⁶

A fentiek alapján viszonylag jól nyomon követhető tehát a kis kötet sorsa Szenci Molnárig. De vajon, hogyan került ez a mű a másik, Marburgban 1612-ben⁷ beszerzettel együtt Németújvárra. Szenci Molnár naplójából erre is viszonylag jól értelmezhető válasz nyerhető. 1612 augusztusában indult haza Németországból és október 24-én Rohoncon találkozott Batthyány Ferenc-cel, míg november 12-én Németújváron Beythe Imrét kereste fel. December 1-én kétszáz forintot kapott Batthyánytól, majd Rohoncot elhagyva a következő és januárjában ismét útra kelt Németországba. Innen áprilisban már újra hazaindult és május 2-án ismét Batthyáynál volt. Mint köztudott, Szenci Molnár egy ideig Batthyány Ferenc szolgálatában állott. Ennek során többször is járt Németújvárott: 1613. december 4-én, 1614. január 10-én, április 13-án, 17-én, június 27-én és július 4-én szerepel naplójában a Batthyányak eme ősi fészkeinek neve.⁸ Ezek közül a legérdekesebb az 1614. január 10-i és az azt követő naplófeljegyzése: „Gyurkó öcsémmel vitettünk Ujvárba az úrhoz. Felhántam, kiraktam a bibliothekát, 17. Januarii acceptis 8 florenis redii Rohoncz.” Ezek szerint Szenci Molnár e rövid németújvári tartózkodása során bizonyítható kapcsolatba került az ottani Batthyány-könyvtárral. Lehetséges, hogy ekkor került be abba az ő két kötete. Természetesen nem zárható ki más időpont és mód sem. Elképzelhető, hogy kiadósabb rohonci tartózkodásakor maradtak a Batthyányaknál Szenci Molnár e kötetei, vagy esetleg a Beythék közvetítésével jutottak oda.

⁶ I. m. 213—214. 247. 280—281. l.

⁷ Marburgban naplója tanúsága szerint ez év április 13. és május 20. ill. június 6. és augusztus 15. között tartózkodott. (I. m. 55—56. l.)

⁸ I. m. 58—63. l.